

są wierszowo ortonormalne w n -tym stopniu, a na mocy twierdzenia (V.72) macierz U_2 jest ortonormalna w n -tym stopniu. Na mocy (V.46) mamy $C\left(\frac{1}{\alpha}A^*\right)^* = \frac{1}{\alpha}CA = O$, skąd $CA = O$ oraz $D\left(\frac{1}{\alpha}B^*\right)^* = \frac{1}{\alpha}DB = O$, skąd $DB = O$. Wobec tego

$$U_1 A = U_2 B = [\alpha]$$

i na mocy (V.67) $B = U_2^* U_1 A$. Z twierdzeń (V.76) i (V.53) wynika, że macierz $U_2^* U_1$ jest wierszowo ortonormalna w n -tym stopniu. Kładąc $U := U_2^* U_1$, otrzymujemy (V.89). ■

§ V.3. Działania elementarne na macierzach i macierze elementarne

(V.90) DEFINICJA. *Działaniem elementarnym I rodzaju na wierszach (kolumnach) macierzy nazywamy zamianę jej dwu dowolnych wierszy (kolumn).* ■

(V.91) DEFINICJA. *Działaniem elementarnym II rodzaju na wierszach (kolumnach) macierzy nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy dodanie do dowolnego wiersza (dowolnej kolumny) innego wiersza (innej kolumny) pomnożonego (pomnożonej) przez dowolny element $a \in \mathcal{A}$.* ■

(V.92) DEFINICJA. *Działaniem elementarnym III rodzaju na wierszach (kolumnach) macierzy nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy pomnożenie jej dowolnego wiersza (dowolnej kolumny) przez dowolny element $\alpha \in \mathcal{A}$ nie będący dzielnikiem zera.* ■

(V.93) DEFINICJA. *Działaniem elementarnym na macierzy nazywamy każde działanie elementarne I, II lub III rodzaju na wierszach lub kolumnach tej macierzy.* ■

(V.94) DEFINICJA. *Macierzą elementarną I rodzaju n -tego stopnia nazywamy każdą macierz postaci*

$$(V.95) \quad E_{[n]}^{(1)}(k, l) := \begin{array}{c} \begin{array}{cc} \text{kolumny} \\ k\text{-ta} & l\text{-ta} \\ \downarrow & \downarrow \end{array} \\ \left[\begin{array}{ccccccc} 1 & & & & & & \\ & \ddots & & & & & \\ & & 1 & & & & \\ & & & 0 & & 1 & \\ & & & & 1 & & \\ & & & & & \ddots & \\ & & & & & & 1 \\ & & 1 & & & & 0 \\ & & & & & & & \ddots & \\ & & & & & & & & 1 \end{array} \right] \begin{array}{l} \leftarrow k\text{-ty} \\ \leftarrow l\text{-ty} \end{array} \end{array} \quad \left. \begin{array}{l} \leftarrow k\text{-ty} \\ \leftarrow l\text{-ty} \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{wiersze} \\ \text{dla } k \neq l, k, l \in \{1, \dots, n\}, \end{array}$$

$$(V.96) \quad E_{[n]}^{(1)}(k, k) := I_{[n]} \quad \text{dla } k \in \{1, \dots, n\}. \quad \blacksquare$$

(V.97) DEFINICJA. *Macierzą elementarną II rodzaju n -tego stopnia nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy każdą macierz postaci*

$$(V.98) \quad E_{[n]}^{(2)}(k, l, a) := \begin{bmatrix} 1 & & & & \\ & \ddots & & & \\ & & 1 & & \\ & & & a & \\ & & & & \ddots \\ & & & & & 1 \end{bmatrix} \begin{matrix} \leftarrow k\text{-ty} \\ \leftarrow l\text{-ty} \end{matrix} \left. \vphantom{\begin{bmatrix} 1 & & & & \\ & \ddots & & & \\ & & 1 & & \\ & & & a & \\ & & & & \ddots \\ & & & & & 1 \end{bmatrix}} \right\} \text{wiersze,} \quad \text{gdy } k < l,$$

a postaci

$$(V.99) \quad E_{[n]}^{(2)}(k, l, a) := \begin{bmatrix} 1 & & & & \\ & \ddots & & & \\ & & 1 & & \\ & & & a & \\ & & & & \ddots \\ & & & & & 1 \end{bmatrix} \begin{matrix} \leftarrow l\text{-ty} \\ \leftarrow k\text{-ty} \end{matrix} \left. \vphantom{\begin{bmatrix} 1 & & & & \\ & \ddots & & & \\ & & 1 & & \\ & & & a & \\ & & & & \ddots \\ & & & & & 1 \end{bmatrix}} \right\} \text{wiersze,} \quad \text{gdy } k > l,$$

$k, l \in \{1, \dots, n\}, a \in \mathcal{A}.$ ■

Macierzy elementarnych II rodzaju $E_{[n]}^{(2)}(k, l, a)$ dla $k=l$ nie rozpatruje się.

(V.100) DEFINICJA. *Macierzą elementarną III rodzaju n -tego stopnia nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy każdą macierz postaci*

$$(V.101) \quad E_{[n]}^{(3)}(k, a) := \begin{bmatrix} 1 & & & & \\ & \ddots & & & \\ & & 1 & & \\ & & & a & \\ & & & & \ddots \\ & & & & & 1 \end{bmatrix} \leftarrow k\text{-ty wiersz,} \quad k \in \{1, \dots, n\},$$

gdzie $a \in \mathcal{A}$ nie jest dzielnikiem zera. ■

(V.102) DEFINICJA. *Macierzą elementarną nazywamy każdą macierz elementarną I, II lub III rodzaju.* ■

(V.103) TWIERDZENIE. *Każde działanie elementarne k -tego rodzaju ($k=I, II, III$) na pierwszych n wierszach (kolumnach) dowolnej macierzy $A_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$*

jest równoważne pomnożeniu lewostronnemu (prawostronnemu) macierzy A przez odpowiednią macierz elementarną k -tego rodzaju n -tego stopnia z $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$.

Dowód polega na rachunkowym sprawdzeniu tezy. ■

(V.104) TWIERDZENIE. Macierze elementarne I i II rodzaju n -tego stopnia są nieosobliwe w n -tym stopniu. Macierze elementarne III rodzaju n -tego stopnia są quasi-nieosobliwe w n -tym stopniu. Macierz elementarna III rodzaju $E_{[n]}^{(3)}(k, a)$ nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ jest nieosobliwa w n -tym stopniu wtedy i tylko wtedy, gdy element a jest odwracalny w pierścieniu $\mathcal{A}$.

Dowód. Na mocy twierdzenia (III.103) i równości $\det_n I_{[n]} = 1$ mamy

$$(V.105) \quad \det_n E_{[n]}^{(1)}(k, l) = -1,$$

następnie na mocy twierdzenia (III.114)

$$(V.106) \quad \det_n E_{[n]}^{(2)}(k, l, a) = 1,$$

$$(V.107) \quad \det_n E_{[n]}^{(3)}(k, a) = a.$$

Z powyższych trzech wzorów wynika teza. ■

(V.108) TWIERDZENIE. Macierze elementarne I i II rodzaju n -tego stopnia mają zawsze odwrotności n -tego stopnia, które są również macierzami elementarnymi odpowiednio I i II rodzaju, a mianowicie:

$$(V.109) \quad (E_{[n]}^{(1)}(k, l))_{[n]}^{-1} = E_{[n]}^{(1)}(k, l),$$

$$(V.110) \quad (E_{[n]}^{(2)}(k, l, a))_{[n]}^{-1} = E_{[n]}^{(2)}(k, l, -a).$$

Macierz elementarna III rodzaju n -tego stopnia $E_{[n]}^{(3)}(k, a)$ nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ ma odwrotność n -tego stopnia wtedy i tylko wtedy, gdy element a jest odwracalny w pierścieniu $\mathcal{A}$ i wtedy ta odwrotność jest również macierzą elementarną III rodzaju, a mianowicie

$$(V.111) \quad (E_{[n]}^{(3)}(k, a))_{[n]}^{-1} = E_{[n]}^{(3)}(k, a^{-1}).$$

Macierze elementarne III rodzaju n -tego stopnia mają zawsze quasi-odwrotności n -tego stopnia

$$(V.112) \quad (E_{[n]}^{(3)}(k, a))_{[n]}^{-} = \left(\prod_{j=1}^{k-1} E_{[n]}^{(3)}(j, a) \right) \left(\prod_{j=k+1}^n E_{[n]}^{(3)}(j, a) \right).$$

Jest wtedy

$$E_{[n]}^{(3)}(k, a) \cdot (E_{[n]}^{(3)}(k, a))_{[n]}^{-} = (E_{[n]}^{(3)}(k, a))_{[n]}^{-} \cdot E_{[n]}^{(3)}(k, a) = a \cdot I_{[n]}.$$

Dowód polega na rachunkowym sprawdzeniu tezy. ■

(V.113) TWIERDZENIE. Jeżeli A jest macierzą elementarną k -tego rodzaju ($k = I, II, III$), to $\bar{A}$, A^T i A^* są również macierzami elementarnymi k -tego rodzaju, a mianowicie:

$$(V.114) \quad \overline{E_{[n]}^{(1)}(k, l)} = (E_{[n]}^{(1)}(k, l))^T = (E_{[n]}^{(1)}(k, l))^* = E_{[n]}^{(1)}(k, l),$$

$$(V.115) \quad \overline{E_{[n]}^{(2)}(k, l, a)} = E_{[n]}^{(2)}(k, l, \bar{a}), \quad (E_{[n]}^{(2)}(k, l, a))^T = E_{[n]}^{(2)}(l, k, a^T), \\ (E_{[n]}^{(2)}(k, l, a))^* = E_{[n]}^{(2)}(l, k, a^*),$$

$$(V.116) \quad \overline{E_{[n]}^{(3)}(k, a)} = E_{[n]}^{(3)}(k, \bar{a}), \quad (E_{[n]}^{(3)}(k, a))^T = E_{[n]}^{(3)}(k, a^T), \quad (E_{[n]}^{(3)}(k, a))^* = E_{[n]}^{(3)}(k, a^*).$$

Dowód polega na rachunkowym sprawdzeniu tezy. ■

§ V.4. Macierze permutacyjne

(V.117) DEFINICJA. *Macierzą permutacyjną n -tego stopnia nazywamy każdą macierz będącą iloczynem macierzy elementarnych I rodzaju n -tego stopnia.* ■

(V.118) TWIERDZENIE. *Każdą macierz permutacyjną $P_{[n]}$ można otrzymać przez zmianę kolejności pierwszych n wierszy lub zmianę kolejności pierwszych n kolumn z macierzy quasi-jedynkowej $I_{[n]}$.*

Dowód. Niech $P = E_1 \dots E_k$, gdzie $E_1, \dots, E_k$ są macierzami elementarnymi I rodzaju n -tego stopnia. Teza wynika na mocy twierdzenia (V.103) z faktu, że

$$P = E_1 \dots E_k \cdot I_{[n]} = I_{[n]}^* \cdot E_1 \dots E_k. \quad \blacksquare$$

(V.119) PRZYKŁAD. Macierz

$$P_{[3]} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} = E_{[3]}^{(1)}(1, 3) \cdot E_{[3]}^{(1)}(1, 2)$$

jest macierzą permutacyjną trzeciego stopnia. ■

(V.120) TWIERDZENIE. *Każdą zmianę kolejności pierwszych n wierszy (kolumn) w macierzy $A_{[n, m]}$ ($A_{[m, n]}$) można uzyskać przez pomnożenie lewostronne (prawostronne) tej macierzy przez odpowiednią macierz permutacyjną n -tego stopnia. Każdą zmianę kolejności pierwszych n wyrazów diagonalnych w macierzy diagonalnej n -tego stopnia można uzyskać mnożąc tę macierz prawostronnie przez odpowiednią macierz permutacyjną $P_{[n]}$ i równocześnie lewostronnie przez macierz $P_{[n]}^{-1} = P^T = P^*$.*

Dowód. Każdą zmianę kolejności pierwszych n wierszy (kolumn) w macierzy $A_{[n, m]}$ ($A_{[m, n]}$) można uzyskać drogą skończonej liczby zamian dwu wierszy (kolumn), tzn. drogą kolejnych lewostronnych (prawostronnych) mnożeń przez macierze elementarne I rodzaju n -tego stopnia, a więc przez przemnożenie lewostronne (prawostronne) przez pewną macierz permutacyjną.

Każdą zmianę kolejności pierwszych n wyrazów diagonalnych w macierzy diagonalnej $D_{[n]}$ można uzyskać drogą skończonej liczby zamian dwu wyrazów diagonalnych. Sprawdzamy, że zamianę k -tego i l -tego wyrazu diagonalnego macierzy D uzyskuje się przez przejście od macierzy D do macierzy $E_{[n]}^{(1)}(k, l) D E_{[n]}^{(1)}(k, l)$, czyli na mocy (V.109) i (V.114) do macierzy $(E_{[n]}^{(1)}(k, l))_{[n]}^{-1} D E_{[n]}^{(1)}(k, l) = (E_{[n]}^{(1)}(k, l))^T D E_{[n]}^{(1)}(k, l) = (E_{[n]}^{(1)}(k, l))^* D E_{[n]}^{(1)}(k, l)$.

Wobec tego dowolną zmianę kolejności pierwszych n wyrazów diagonalnych w macierzy D uzyskuje się przez przejście do macierzy postaci

$$(E_{[n]}^{(1)}(k_s, l_s))_{[n]}^{-1} \dots (E_{[n]}^{(1)}(k_1, l_1))_{[n]}^{-1} D E_{[n]}^{(1)}(k_1, l_1) \dots E_{[n]}^{(1)}(k_s, l_s),$$

czyli do macierzy postaci

$$P_{[n]}^{-1} D P = P^T D P = P^* D P,$$

gdzie

$$P := E_{[n]}^{(1)}(k_1, l_1) \dots E_{[n]}^{(1)}(k_s, l_s). \quad \blacksquare$$

(V.121) PRZYKŁAD. Sprawdzamy, że

$$\begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 2 & -3 & \pi & i \\ 1-i & 7 & \sqrt{2} & 0 \\ -1 & 1+2i & 0 & 8 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -1 & 1+2i & 0 & 8 \\ 2 & -3 & \pi & i \\ 1-i & 7 & \sqrt{2} & 0 \end{bmatrix}.$$

Jest również

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \sqrt{3} & & \\ & \pi i & \\ & & -5 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \pi i & & \\ & -5 & \\ & & \sqrt{3} \end{bmatrix},$$

gdzie

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}_{[3]}^{-1} = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}^T = \begin{bmatrix} 0 & 0 & 1 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \end{bmatrix}^* \quad \blacksquare$$

(V.122) TWIERDZENIE. Każda macierz permutacyjna $P_{[n]}$ jest nieosobliwa w n -tym stopniu.

Dowód. Każda macierz elementarna I rodzaju nad pierścieniem z transpozycją $\mathcal{A}$ może być traktowana jako macierz nad przemennym podpierścieniem $\mathcal{A}$ -liczb całkowitych i wobec tego na mocy twierdzenia (III.113) i wzoru (V.105) wyznacznik $\det_n P$ dowolnej macierzy permutacyjnej $P_{[n]}$ jest iloczynem wyznaczników n -tego stopnia macierzy elementarnych I rodzaju n -tego stopnia i

$$(V.123) \quad \det_n P = 1 \vee \det_n P = -1.$$

Otrzymujemy stąd tezę. $\blacksquare$

(V.124) TWIERDZENIE. Każda macierz permutacyjna $P_{[n]}$ ma odwrotność n -tego stopnia będącą również macierzą permutacyjną n -tego stopnia.

Dowód. Niech $P := E_1 \dots E_s$, gdzie $E_1, \dots, E_s$ są macierzami elementarnymi n -tego stopnia. Na mocy wzoru (V.109) mamy

$$(V.125) \quad P_{[n]}^{-1} = (E_1 \dots E_s)_{[n]}^{-1} = E_{s[n]}^{-1} \dots E_{1[n]}^{-1} = E_s \dots E_1,$$

skąd wynika teza. $\blacksquare$

(V.126) TWIERDZENIE. Każda macierz permutacyjna $P_{[n]}$ jest samosprężona, tzn.

$$(V.127) \quad \bar{P} = P.$$

Dowód wynika z definicji (V.117) i (V.94). $\blacksquare$

(V.128) TWIERDZENIE. Jeżeli $P_{[n]}$ jest macierzą permutacyjną n -tego stopnia, to P^T i P^* są również macierzami permutacyjnymi n -tego stopnia i

$$(V.129) \quad P^T = P^* = P_{[n]}^{-1}.$$

Dowód wynika ze wzorów (V.125) i (V.114). ■

(V.130) TWIERDZENIE. Każda macierz permutacyjna $P_{[n]}$ jest macierzą ortonormalną w n -tym stopniu.

Dowód wynika ze wzoru (V.129). ■

§ V.5. Relacje macierzowe typu równoważności

(V.131) DEFINICJA. Relację między macierzami z tego samego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nazywamy *relacją typu równoważności* i oznaczamy symbolem $\sim$ lub $\approx$, z ewentualnym dopisaniem znaków rozpoznawczych, wtedy i tylko wtedy, gdy dla dowolnych macierzy $A, B, C \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ jest

$$(V.132) \quad A \sim A \quad (\text{zwrotność relacji}),$$

$$(V.133) \quad A \sim B \Rightarrow B \sim A \quad (\text{symetryczność relacji}),$$

$$(V.134) \quad A \sim B \wedge B \sim C \Rightarrow A \sim C \quad (\text{przechodność relacji}). \quad \blacksquare$$

W rachunku macierzowym korzystamy z wielu relacji typu równoważności. Podamy ich definicje i najważniejsze własności.

(V.135) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *równoważnymi w wymiarze $[m, n]$* i piszemy $A \approx B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz nieosobliwa w m -tym stopniu $M_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ oraz taka macierz nieosobliwa w n -tym stopniu $N_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA = BN$. ■

(V.136) TWIERDZENIE. Relacja określona definicją (V.135) jest typu równoważności.

Dowód. Mamy $I_{[m]}A = AI_{[n]}$, skąd $A \approx A$. Jeżeli $MA = BN$, to $M_{[m]}^{-1}B = AN_{[n]}^{-1}$, skąd $A \approx B$. Jeżeli $MA = BN$ i $PB = CQ$, gdzie $C, P, Q \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, P jest nieosobliwa w m -tym stopniu, Q nieosobliwa w n -tym stopniu, to $(PM)A = PBN = C(QN)$ i na mocy twierdzenia (III.154) $A \approx B \wedge B \approx C \Rightarrow A \approx C$. Zgodnie z definicją (V.131) otrzymujemy stąd tezę. ■

(V.137) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *quasi-równoważnymi w wymiarze $[m, n]$* i piszemy $A \sim B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-nieosobliwa w m -tym stopniu $M_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ oraz taka macierz quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $N_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA = BN$. ■

(V.138) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z dowolnego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nazywamy *ortonormalnie równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{o}{\approx} B_{[m,n]}$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz ortonormalna w m -tym stopniu $U_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ oraz taka macierz ortonormalna w n -tym stopniu $V_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $UA = BV$. ■

(V.139) TWIERDZENIE. Relacje określone definicjami (V.137) i (V.138) są typu równoważności.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.136). ■

(V.140) PRZYKŁAD. Macierze zespolone

$$A := \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & i & 2+i \end{bmatrix}, \quad B := \begin{bmatrix} 2+4i & 1 & -2+4i \\ 10-16i & -5-8i & 10+4i \end{bmatrix}$$

są równoważne w wymiarze $[2, 3]$ i możemy napisać $A \underset{[2,3]}{\approx} B$, ponieważ

$$\begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 4 & -5 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \\ 2 & i & 2+i \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 2+4i & 1 & -2+4i \\ 10-16i & -5-8i & 10+4i \end{bmatrix} \begin{bmatrix} -i & 0 & 0 \\ -1 & i & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & -\frac{1}{2}i \end{bmatrix}$$

oraz

$$\det_2 \begin{bmatrix} 0 & 1 \\ 4 & -5 \end{bmatrix} = -4 \neq 0, \quad \det_3 \begin{bmatrix} -i & 0 & 0 \\ -1 & i & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & -\frac{1}{2}i \end{bmatrix} = -\frac{1}{2}i \neq 0. \quad \blacksquare$$

Definicje (V.135), (V.137) i (V.138) określają trzy podstawowe relacje macierzowe typu równoważności. Następne będą szczególnymi przypadkami tych trzech. Dowody, że są one również relacjami typu równoważności, są analogiczne do dowodu twierdzenia (V.136).

(V.141) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *ortonormalnie quasi-równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{o}{\sim} B_{[m,n]}$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-ortonormalna w m -tym stopniu $U_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ oraz taka macierz quasi-ortonormalna w n -tym stopniu $V_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $UA = BV$. ■

(V.142) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *wierszowo (kolumnowo) równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{w}{\approx} B_{[m,n]}$ ($A \overset{k}{\approx} B_{[m,n]}$) wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz nieosobliwa w m -tym stopniu $M_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (nieosobliwa w n -tym stopniu $N_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$), że $MA = B$ ($AN = B$). ■

(V.143) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *wierszowo (kolumnowo) quasi-równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{w}{\sim} B_{[m,n]}$ ($A \overset{k}{\sim} B_{[m,n]}$) wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje

taka macierz quasi-nieosobliwa w m -tym stopniu $M_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $N_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$) oraz taki element $b \in \mathcal{A}$ nie będący dzielnikiem zera, że $MA = bB$ ($AN = bB$). ■

(V.144) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z dowolnego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nazywamy *wierszowo (kolumnowo) ortonormalnie równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{wo}{\underset{[m,n]}{\approx}} B$ ($A \overset{ko}{\underset{[m,n]}{\approx}} B$) wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz ortonormalna w m -tym stopniu $U_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (w n -tym stopniu $V_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$), że $UA = B$ ($AV = B$). ■

(V.145) DEFINICJA. Macierze $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *wierszowo (kolumnowo) ortonormalnie quasi-równoważnymi* w wymiarze $[m,n]$ i piszemy $A \overset{wo}{\underset{[m,n]}{\sim}} B$ ($A \overset{ko}{\underset{[m,n]}{\sim}} B$) wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-ortonormalna w m -tym stopniu $U_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (quasi-ortonormalna w n -tym stopniu $V_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$) oraz taki element $b \in \mathcal{A}$ nie będący dzielnikiem zera, że $UA = bB$ ($AV = bB$). ■

(V.146) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *podobnymi w n -tym stopniu* i piszemy $A \overset{p}{\underset{[n]}{\approx}} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA = BM$. ■

(V.147) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *quasi-podobnymi w n -tym stopniu* i piszemy $A \overset{p}{\underset{[n]}{\sim}} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA = BM$. ■

(V.148) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z dowolnego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nazywamy *ortonormalnie podobnymi w n -tym stopniu* i piszemy $A \overset{op}{\underset{[n]}{\approx}} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz ortonormalna w n -tym stopniu $U_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $UA = BU$. ■

(V.149) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *ortonormalnie quasi-podobnymi w n -tym stopniu* i piszemy $A \overset{op}{\underset{[n]}{\sim}} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-ortonormalna w n -tym stopniu $U_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $UA = BU$. ■

(V.150) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy *ściśle równoważnymi w n -tym stopniu* i piszemy $A \overset{s}{\underset{[n]}{\approx}} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $M^*A = BM_{[n]}^{-1}$. ■

(V.151) DEFINICJA. Macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierście-

niem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ nazywamy ściśle quasi-równoważnymi w n -tym stopniu i piszemy $A \overset{s}{\sim}_{[n]} B$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje taka macierz quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ i takiej quasi-odwrotność n -tego stopnia $M_{[n]}^{-}$, że $M^*A = BM_{[n]}^{-}$. ■

Między podanymi relacjami zachodzą liczne implikacje. Na przykład, macierze podobne w n -tym stopniu są równoważne w wymiarze $[n, n]$, macierze ściśle quasi-równoważne w n -tym stopniu są quasi-równoważne w wymiarze $[n, n]$ itp.

(V.152) TWIERDZENIE. Jeżeli między macierzami $A_{[m, n]}$ i $B_{[m, n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ zachodzi którakolwiek z relacji $\overset{w}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{k}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{w}{\sim}_{[m, n]}$, to między macierzami $\bar{A}$ i $\bar{B}$ zachodzi taka sama relacja i w tym samym wymiarze, natomiast między macierzami A^T i B^T oraz między macierzami A^* i B^* zachodzi odpowiednio relacja $\overset{k}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{w}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{w}{\sim}_{[n, m]}$. Jeżeli między macierzami $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z tegoż $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi którakolwiek z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n]}$, to między macierzami $\bar{A}$ i $\bar{B}$, między macierzami A^T i B^T oraz między macierzami A^* i B^* zachodzi taka sama relacja i w tym samym stopniu.

Dowód wynika z faktu, że

$$MA = BN \Leftrightarrow \bar{M}\bar{A} = \bar{B}\bar{N} \Leftrightarrow A^T M^T = N^T B^T \Leftrightarrow A^* M^* = N^* B^*,$$

$$MA = B \Leftrightarrow \bar{M}\bar{A} = \bar{B} \Leftrightarrow A^T M^T = B^T \Leftrightarrow A^* M^* = B^*,$$

$$AN = B \Leftrightarrow \bar{A}\bar{N} = \bar{B} \Leftrightarrow N^T A^T = B^T \Leftrightarrow N^* A^* = B^*. \quad \blacksquare$$

(V.153) TWIERDZENIE. Jeżeli między macierzami $A_{[m, n]}$ i $B_{[m, n]}$ z pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ zachodzi którakolwiek z relacji: $\overset{o}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{w}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{k}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{wo}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{ko}{\sim}_{[m, n]}$, to między macierzami $\bar{A}$ i $\bar{B}$ zachodzi taka sama relacja i w tym samym wymiarze, natomiast między macierzami A^T i B^T oraz między macierzami A^* i B^* zachodzi odpowiednio relacja $\overset{o}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{k}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{w}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{ko}{\sim}_{[n, m]}$, $\overset{wo}{\sim}_{[n, m]}$. Jeżeli między macierzami $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ z tegoż $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi którakolwiek z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n]}$, $\overset{op}{\sim}_{[n]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n]}$, to między macierzami $\bar{A}$ i $\bar{B}$, między macierzami A^T i B^T oraz między macierzami A^* i B^* zachodzi taka sama relacja i w tym samym stopniu.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia poprzedniego. ■

(V.154) TWIERDZENIE. Jeżeli między macierzami $A_{[m, n]}$ i $B_{[m, n]}$ z dowolnego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi którakolwiek z relacji $\overset{o}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{wo}{\sim}_{[m, n]}$, $\overset{ko}{\sim}_{[m, n]}$, to między macierzami $\bar{A}$ i $\bar{B}$ zachodzi taka sama relacja i w tym samym wymiarze, natomiast między

macierzami A^T i B^T oraz między macierzami A^* i B^* zachodzi odpowiednio relacja $\overset{o}{\approx}_{[n, m]}$
 $\overset{ko}{\approx}_{[n, m]} \overset{wo}{\approx}_{[n, m]}$. Jeżeli $A \overset{op}{\approx}_{[n]} B$, to $\bar{A} \overset{op}{\approx}_{[n]} \bar{B}$, $A^T \overset{op}{\approx}_{[n]} B^T$ oraz $A^* \overset{op}{\approx}_{[n]} B^*$.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.152). ■

(V.155) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ jest

$$(i) \quad A_{[m, n]} := \begin{bmatrix} A_{[m_1, n_1]}^{(1)} \\ \vdots \\ A_{[m_k, n_k]}^{(k)} \end{bmatrix}, \quad B_{[m, n]} := \begin{bmatrix} B_{[m_1, n_1]}^{(1)} \\ \vdots \\ B_{[m_k, n_k]}^{(k)} \end{bmatrix},$$

gdzie $m := m_1 + \dots + m_k$, $n := n_1 + \dots + n_k$ i między macierzami $A^{(j)}, B^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi jedna z relacji: $\overset{w}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{ko}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{k}{\approx}_{[m_j, n_j]}, j=1, \dots, k$, to taka sama relacja zachodzi między macierzami A i B w wymiarze $[m, n]$.

Dowód. Załóżmy, że między macierzami $A^{(j)}$ i $B^{(j)}$ zachodzi relacja $\overset{w}{\approx}_{[m_j, n_j]}$. Istnieją zatem takie macierze $M_{[m_j]}^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nieosobliwe w m_j -tym stopniu i takie macierze $N_{[n_j]}^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nieosobliwe w n_j -tym stopniu, $j=1, \dots, k$, że $M^{(j)} A^{(j)} = B^{(j)} N^{(j)}$.

Przyjmując

$$M_{[m]} := \text{diag}(M_{[m_1]}^{(1)}, \dots, M_{[m_k]}^{(k)}), \quad N_{[n]} := \text{diag}(N_{[n_1]}^{(1)}, \dots, N_{[n_k]}^{(k)})$$

otrzymujemy na mocy twierdzeń (III.116) i (III.160) macierz M nieosobliwą w m -tym stopniu oraz macierz N nieosobliwą w n -tym stopniu takie, że $MA = BN$, skąd wynika teza. Dowód w pozostałych przypadkach jest analogiczny. ■

(V.156) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ jest (i) i między macierzami $A^{(j)}, B^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi jedna z relacji $\overset{w}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{ko}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{k}{\approx}_{[m_j, n_j]}, j=1, \dots, k$, to taka sama relacja zachodzi między macierzami A i B w wymiarze $[m, n]$. ■

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia poprzedniego. ■

(V.157) TWIERDZENIE. Jeżeli w dowolnym pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ jest (i) i między macierzami $A^{(j)}, B^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi jedna z relacji $\overset{o}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{wo}{\approx}_{[m_j, n_j]}, \overset{ko}{\approx}_{[m_j, n_j]}, j=1, \dots, k$, to taka sama relacja zachodzi między macierzami A i B w wymiarze $[m, n]$.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.155). ■

(V.158) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ jest

$$(ii) \quad A_{[n]} := \text{diag}(A_{[n_1]}^{(1)}, \dots, A_{[n_k]}^{(k)}), \quad B_{[n]} := \text{diag}(B_{[n_1]}^{(1)}, \dots, B_{[n_k]}^{(k)}),$$

gdzie $n = n_1 + \dots + n_k$, i między macierzami $A^{(j)}, B^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi jedna z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n_j]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n_j]}$, $j=1, \dots, k$, to taka sama relacja zachodzi między macierzami A i B w stopniu n .

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.155). ■

(V.159) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ jest (ii) i między macierzami $A^{(j)}, B^{(j)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ zachodzi jedna z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n_j]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n_j]}$, $j=1, \dots, k$, to taka sama relacja zachodzi między macierzami A i B w stopniu n .

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.155). ■

(V.160) TWIERDZENIE. Jeżeli w dowolnym pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ jest (ii) i $A^{(j)} \overset{op}{\sim}_{[n_j]} B^{(j)}$ dla $j=1, \dots, k$, to $A \overset{op}{\sim}_{[n]} B$.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia (V.155). ■

(V.161) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ między macierzami $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ zachodzi jedna z relacji: $\overset{w}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{k}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{o}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{wo}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{ko}{\sim}_{[m,n]}$ lub w przypadku $m=n$ jedna z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n]}$, $\overset{op}{\sim}_{[n]}$, to macierze A i B mają ten sam rząd, tzn. $r(A)=r(B)$.

Dowód wynika z twierdzenia (V.25). ■

(V.162) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ między macierzami $A_{[m,n]}$ i $B_{[m,n]}$ zachodzi jedna z relacji $\overset{o}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{w}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{k}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{wo}{\sim}_{[m,n]}$, $\overset{ko}{\sim}_{[m,n]}$ lub w przypadku $m=n$ jedna z relacji $\overset{p}{\sim}_{[n]}$, $\overset{s}{\sim}_{[n]}$, $\overset{op}{\sim}_{[n]}$, to macierze A i B mają ten sam rząd, tzn. $r(A)=r(B)$.

Dowód wynika z twierdzenia (V.30). ■

(V.163) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ są quasi-podobne w n -tym stopniu, to $\det_n A = \det_n B$.

Dowód. Na mocy definicji relacji $\overset{p}{\sim}_{[n]}$ istnieje taka macierz quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA=BM$, skąd na mocy twierdzenia (III.113) otrzymujemy $\det_n M \cdot \det_n A = \det_n B \cdot \det_n M$. Wobec tego, że $\det_n M$ nie jest dzielnikiem zera, na mocy twierdzenia (I.112) otrzymujemy $\det_n A = \det_n B$. ■

(V.164) TWIERDZENIE. Jeżeli macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ nad pierścieniem przemiennym z transpozycją $\mathcal{A}$ są podobne w n -tym stopniu, to $\det_n A = \det_n B$.

Dowód. Na mocy definicji relacji $\overset{p}{\approx}_{[n]}$ istnieje taka macierz nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]}$ nad pierścieniem $\mathcal{A}$, że $MA = BM$, skąd na mocy twierdzenia (III.113) $\det_n M \cdot \det_n A = \det_n M \cdot \det_n B$. Mnożąc tę nierówność stronami przez $(\det_n M)^{-1}$, otrzymujemy tezę. ■

(V.165) TWIERDZENIE. Jeżeli w pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ są quasi-podobne w n -tym stopniu, to $\text{tr } A = \text{tr } B$.

Dowód. Istnieje taka macierz quasi-nieosobliwa w n -tym stopniu $M_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$, że $MA = BM$ oraz taka macierz $M_{[n]}^{-1} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ i taki element $\mu \in \mathcal{A}$ nie będący dzielnikiem zera, że $MM_{[n]}^{-1} = M_{[n]}^{-1}M = \mu I_{[n]}$, skąd $\mu B = MAM_{[n]}^{-1}$ i

$$\mu \text{tr } B = \text{tr } (\mu B) = \text{tr } ((MA)M_{[n]}^{-1}) = \text{tr } (M_{[n]}^{-1}(MA)) = \text{tr } (\mu A) = \mu \text{tr } A,$$

skąd otrzymujemy tezę. ■

(V.166) TWIERDZENIE. Jeżeli macierze $A_{[n]}$ i $B_{[n]}$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją są podobne w n -tym stopniu, to $\text{tr } A = \text{tr } B$.

Dowód jest analogiczny do dowodu twierdzenia poprzedniego. ■

(V.167) TWIERDZENIE. W pierścieniu macierzowym $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ nad pierścieniem przemennym z transpozycją $\mathcal{A}$ macierz podobna w n -tym stopniu do sumy (iloczynu) macierzy $A_{[n]}^{(1)}, \dots, A_{[n]}^{(k)} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ jest sumą (iloczynem) macierzy podobnych w n -tym stopniu odpowiednio do $A_{[n]}^{(1)}, \dots, A_{[n]}^{(k)}$. Macierz podobna w n -tym stopniu do k -tej potęgi ($k \in \mathfrak{N}$) macierzy $A_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ jest k -tą potęgą macierzy podobnej w n -tym stopniu do A .

Dowód wynika ze wzorów

$$(V.168) \quad M(A^{(1)} + \dots + A^{(k)})M_{[n]}^{-1} = MA^{(1)}M_{[n]}^{-1} + \dots + MA^{(k)}M_{[n]}^{-1},$$

$$(V.169) \quad M(A^{(1)} \dots A^{(k)})M_{[n]}^{-1} = (MA^{(1)}M_{[n]}^{-1}) \dots (MA^{(k)}M_{[n]}^{-1}),$$

$$(V.170) \quad MA^k M_{[n]}^{-1} = (MAM_{[n]}^{-1})^k. \quad \blacksquare$$

(V.171) TWIERDZENIE. Jeżeli macierz $A_{[m,n]}$ nad pierścieniem częściowo uporządkowanym $\mathcal{A}$ jest wierszowo pełnego rzędu m (kolumnowo pełnego rzędu n), to istnieje taka macierz trójkątna dolna $T_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (trójkątna górna $T_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$) quasi-nieosobliwa w m -tym stopniu (w n -tym stopniu) i taka macierz $U_{[m,n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ wierszowo ortogonalna w m -tym stopniu (kolumnowo ortogonalna w n -tym stopniu), że $U = TA$ ($U = AT$).

Dowód. Niech $A_{[m,n]}$ będzie macierzą wierszowo pełnego rzędu m . Zatem wiersze macierzy A są półwektorami n -wymiarowego modułu ciągowego nad pierścieniem $\mathcal{A}$ z iloczynem skalarnym (IV.145). Niech $u_1, \dots, u_m$ będą pierwszymi m wierszami macierzy A . Z faktu, że macierz A jest wierszowo pełnego rzędu m wynika, że półwektory $u_1, \dots, u_m$ są liniowo niezależne. Niech $v_1, \dots, v_m$ będą półwektorami określonymi przez wzory

(IV.186) i (IV.187). Tworzą one układ ortogonalny i macierz

$$U_{[m,n]} := \begin{bmatrix} v_1 \\ \vdots \\ v_m \end{bmatrix}$$

jest wierszowo ortogonalna w m -tym stopniu. Ze wzorów (IV.186) i (IV.187) wynika ponadto istnienie takiej macierzy trójkątnej dolnej $T_{[m]}$ quasi-nieosobliwej w m -tym stopniu, że $U = TA$. Dowód dla macierzy $A_{[m,n]}$ kolumnowo pełnego rzędu n jest analogiczny. ■

(V.172) TWIERDZENIE. Jeżeli macierz $A_{[m,n]}$ nad pierścieniem z pierwiastkowaniem $\mathcal{A}$ jest wierszowo pełnego rzędu m (kolumnowo pełnego rzędu n), to istnieje taka macierz trójkątna dolna $T_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (trójkątna górna $T_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$) quasi-nieosobliwa w m -tym stopniu (w n -tym stopniu) i taka macierz $U_{[m,n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ wierszowo quasi-ortonormalna w m -tym stopniu (kolumnowo quasi-ortonormalna w n -tym stopniu), że $U = TA$ ($U = AT$). Jeżeli ponadto pierścień $\mathcal{A}$ jest ciałem, to istnieje taka macierz trójkątna dolna $T_{[m]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ (trójkątna górna $T_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$) nieosobliwa w m -tym stopniu (w n -tym stopniu) i taka macierz $U_{[m,n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ wierszowo ortonormalna w m -tym stopniu (kolumnowo ortonormalna w n -tym stopniu), że $U = TA$ ($U = AT$).

• Dowód wynika z twierdzeń (V.171), (V.56) i (V.57). ■

§ V.6. Twierdzenia o diagonalizacji

(V.173) TWIERDZENIE. Dla każdej macierzy $A_{[m,n]}$ z regularnego pierścienia macierzowego $\mathcal{M}[\mathcal{A}]$ istnieją takie macierze $M_{[m]}, N_{[n]} \in \mathcal{M}[\mathcal{A}]$ będące iloczynami macierzy elementarnych odpowiednio m -tego i n -tego stopnia, i taki element $a \in \mathcal{A}$, $a \neq 0$, że

$$(V.174) \quad MAN = aI_{[r]},$$

gdzie r jest rzędem macierzy A .

Dowód. Dla $A = O$ mamy $r = 0$ i przyjmując umowę, że $I_{[0]} = O$, mamy (V.174) dla dowolnych M, N i a , na przykład, dla $M = I_{[m]} = E_{[m]}^{(1)}(1, 1)$, $N = I_{[n]} = E_{[n]}^{(1)}(1, 1)$, $a = 1$. Możemy odąd założyć, że $A \neq O$ i $1 \leq r \leq \min(m, n)$. Rozważmy ciąg macierzy postaci

$$(i) \quad A_{[m,n]}^{(k)} := \begin{bmatrix} D_{[k]}^{(k)} & \\ & B_{[m-k, n-k]}^{(k)} \end{bmatrix} \quad \text{dla} \quad k = 1, \dots, \min(m, n),$$

$$A_{[m,n]}^{(0)} := B_{[m,n]}^{(0)} := A,$$

gdzie $D_{[k]}^{(k)}$, $k = 1, \dots, \min(m, n)$, jest macierzą diagonalną quasi-nieosobliwą w k -tym stopniu. Załóżmy, że istnieje wyraz $b_{u_k, v_k}^{(k)} \neq 0$, gdzie $1 \leq u_k \leq m - k$, $1 \leq v_k \leq n - k$. Mnożąc macierz $A^{(k)}$ lewostronnie przez macierz elementarną $E_{[m]}^{(k,1)} := E_{[m]}^{(1)}(k+1, k+u_k)$, a prawostronnie przez macierz elementarną $E_{[n]}^{(k,2)} := E_{[n]}^{(1)}(k+1, k+v_k)$, otrzymujemy macierz postaci

$$(ii) \quad E^{(k,1)} A^{(k)} E^{(k,2)} = \begin{bmatrix} D_{[k]}^{(k)} & \\ & C_{[m-k, n-k]}^{(k)} \end{bmatrix},$$